

บทที่ 1

บทนำ

1. ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

ในยุคสมัยที่มีความเจริญรุ่งเรืองเรื่องของการพัฒนาอย่างเช่นทุกวันนี้ ได้นำมาซึ่งสาธารณูปโภค และสาธารณูปการที่ได้สร้างและอำนวยความสะดวกสบายแก่มวลมนุษยชาติอย่างมากมา แต่สิ่งใดที่มีคุณอนันต์ สิ่งนั้นก็มิโทษมหันต์ด้วย การพัฒนาก็เช่นกัน แม้ว่าจะก่อให้เกิดผลดี ต่อสังคมโลก แต่ขณะเดียวกันก็ก่อความเสียหายให้แก่มวลมนุษยชาติ รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างมิอาจหลีกเลี่ยงได้ (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และนันทพล กาญจนวัฒน์, 2543) ในบรรดาปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่เกิดขึ้นมานั้น ปัญหามูลฝอยจัดเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญอย่างมากประการหนึ่ง จากสถิติเมื่อพ.ศ.2541 มีปริมาณมูลฝอยจากชุมชนทั่วประเทศ สูงประมาณ 13.9 ล้านตัน หรือเฉลี่ยประมาณ 38,000 ตันต่อวัน เมื่อพิจารณาปริมาณมูลฝอย ในแต่ละวันจะเท่ากับว่า คนไทยหนึ่งคนสร้างมูลฝอย คนละประมาณ 1 กิโลกรัมต่อวัน และในพ.ศ.2544 กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมรายงานว่า ปริมาณมูลฝอยทั่วประเทศมีประมาณ 14.10 ล้านตันต่อปี และในพ.ศ.2545 ปริมาณมูลฝอย จากชุมชนทั่วประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 14.20 ล้านตัน และปริมาณมูลฝอยมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆตามสภาพการพัฒนาและวิถีชีวิตที่มีการบริโภคมากขึ้น และจากการคาดการณ์ ปริมาณมูลฝอยในรอบสิบปีข้างหน้า(พ.ศ.2545 - พ.ศ.2555) จากกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมพบว่า จะมีปริมาณมูลฝอยเพิ่มขึ้นเป็นวันละ 47,000 ตันในพ.ศ.2555 หรือมีอัตราการมูลฝอยเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 2.0 ตันต่อปี คิดเป็นปริมาณมูลฝอย ที่เพิ่มขึ้นประมาณวันละ 700 – 900 ตันต่อวัน (สุกรานต์ โรจนไพรวงศ์, 2545) สาเหตุที่มูลฝอย เพิ่มขึ้นปริมาณนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในทุกๆปี และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลจาก การพัฒนาที่นำมาซึ่งความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ สำหรับใช้บริโภคในชีวิตประจำวัน ประกอบกับมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้มีความต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์แปลกๆใหม่ๆ จึงส่งผลให้เกิดสิ่งของเหลือใช้ และไม่เป็นที่ต้องการมากขึ้น (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และ นันทพล กาญจนวัฒน์, 2543) ปัญหามูลฝอยสันเมืองจึงเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นในทุกวันนี้ สภาพดังกล่าว ตลอดจนกับแนวคิดของ พอล คอนเนต ที่ได้กล่าวว่า ปัญหามูลฝอยนั้นมีสาเหตุมาจาก

“การบริโภคน้ำเกินจำเป็น” คือ การบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหามูลฝอย และได้กลายเป็นปัญหาในทุกระดับ รวมทั้งได้นำไปสู่การก่อตัวของวิกฤติการณ์การจัดการมูลฝอยในปัจจุบัน (พอล คอนเนต, อ้างถึงใน ธารา บัวคำศรี, 2545)

เป็นที่น่าสังเกตว่า แนวทางที่ภาครัฐนำมาใช้เป็นมาตรการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหามูลฝอยนั้น มักจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญในเรื่องของการนำเอาเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ โดยเชื่อว่าเทคโนโลยีที่ทันสมัยจะช่วยให้แก้ไขปัญหาได้ แต่ผลที่ปรากฏขึ้นแสดงให้เห็นแล้วว่า ไม่ได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และนันทพล กาญจนวัฒน์, 2543) ในแง่ของการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมให้บรรลุผลนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและแผนส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2559 ที่ได้กำหนดนโยบายการจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลไว้ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น และมีวิธีการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือ การผลิตมูลฝอยแทนที่จะเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ คือ การกำจัดมูลฝอย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธนพรรณ สุนทร (2541 : 31) ที่กล่าวถึงกลไกหลักของการดำเนินการแก้ไขปัญหามูลฝอย นั่นคือการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับอันตรายและปัญหาที่เกี่ยวกับมูลฝอยให้แก่ประชาชน รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและทัศนคติที่เกี่ยวกับพฤติกรรมจัดการมูลฝอยอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ณ แหล่งกำเนิด โดยการส่งเสริม และมีการกระตุ้นให้เกิดการคัดแยกมูลฝอย การลดปริมาณมูลฝอย การหลีกเลี่ยงการก่อมูลฝอย และที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภควัสดุที่ก่อให้เกิดมูลฝอยโดยไม่จำเป็น การดำเนินการดังกล่าวนี้ นอกจากจะช่วยลดมลภาวะให้กับสภาพแวดล้อมแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดการใช้พลังงานทางอ้อมอีกทางหนึ่งด้วย (สุวรรณ สงค์ประชา, 2542 : 43)

ปัจจุบันการจัดการมูลฝอยยังไม่สนองตอบต่อปัญหาดังกล่าวเท่าที่ควร เนื่องจากปริมาณมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นในทุกๆปี ต้นเหตุสำคัญในการก่อให้เกิดปัญหามูลฝอยและสิ่งแวดล้อมนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมของทุกคน (เย็นใจ เลหาวิช, 2520) ดังนั้นการจัดการมูลฝอยจึงไม่ใช่เป็นเพียงหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ประชาชนทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมก็ควรมีหน้าที่ในการจัดการมูลฝอยให้ถูกต้องเช่นกัน การแก้ไขปัญหามูลฝอยจึงต้องแก้ที่สาเหตุของปัญหา คือ การให้ความรู้ที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นมาตรการที่สังคมมนุษย์ใช้พัฒนาคนและถวามร่วมมือจากประชาชนทุกคน ให้ช่วยกัน ลด ละ เลิกการทิ้งมูลฝอยไม่เป็นที่ ช่วยกันรักษาความสะอาดและกำจัดมูลฝอยให้ถูกวิธี ปัญหาอันเนื่องมาจากมูลฝอยก็จะลดน้อยลง และส่งผลให้ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมลดลงด้วยเช่นกัน (ปราณี รอดโพธิ์ทอง และสุพรรณ มีเทศน์, 2538)

การให้ความรู้อย่างถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องมูลฝอยโดยเริ่มที่เด็กนักเรียน จัดเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยให้ปัญหามูลฝอยที่เกิดขึ้นในปัจจุบันลดลงได้ เนื่องจากเด็กนักเรียนเป็นวัยที่อยู่ในช่วงการเรียนรู้และเชื่อฟังครูอาจารย์ เพราะฉะนั้นจึงเป็นวัยที่รับรู้สิ่งใหม่ๆ ได้เร็ว และจะยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และนันทพล กาญจนวัฒน์, 2543 : 89) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กมลศักดิ์ ธรรมาวุธ (2545:97) ที่พบว่า ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ชาวชนมีส่วนสำคัญในการนำข้อมูลข่าวสารด้านการคัดแยกมูลฝอยไปเผยแพร่ รวมทั้งการปฏิบัติในครอบครัว และนักเรียนจะเป็นสื่อสำคัญที่นำเอาสิ่งที่เรียนรู้มานั้นไปถ่ายทอดยังสมาชิกในครอบครัวและเมื่อพวกเขาเติบโตขึ้น จึงคาดหมายได้ว่าพวกเขาจะนำเอาสิ่งที่ได้ทำมาเป็นกิจวัตรนั้น ไปอบรมสั่งสอนบุตรหลานต่อไปในอนาคตด้วยเช่นกัน

อนึ่ง ในการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยแก่นักเรียนในสถานศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษานั้นจะต้องมีความพร้อม ดังผลการศึกษาของ ชัมชู สาธุ (2545) ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับมูลฝอยแก่นักเรียน โรงเรียนนราสิกขาลัย จังหวัดนราธิวาส ซึ่งพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับมูลฝอยแก่นักเรียนในโรงเรียนให้มีประสิทธิผลนั้น โรงเรียนจะต้องมีความพร้อมต่างๆ ได้แก่ ความพร้อมของนักเรียน กลไกการรองรับของ โรงเรียนและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในโรงเรียน และเมื่อโรงเรียนมีความพร้อมในทุกๆด้าน จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดการมูลฝอยในโรงเรียนได้ต่อไป

โรงเรียนวัดโคกสมานคุณเป็น โรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่บนพื้นที่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัดโคกสมานคุณ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ทั้งหมด 3 ไร่ 2 งาน 35 ตารางวา ทำการสอนในระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 665 คน (พ.ศ. 2547) ปัจจุบันโรงเรียนวัดโคกสมานคุณ เป็นโรงเรียนที่อยู่ในโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองนำอยู่เทศบาลนครหาดใหญ่ ซึ่งเป็นโครงการปฏิบัติการในเมืองนำร่องของภาคใต้ โดยได้รับความร่วมมือจาก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มูลนิธิชุมชนไท สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และเครือข่ายองค์กรชุมชนเมือง เพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันของกลุ่มที่มีความหลากหลายในเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาเมืองและชุมชนให้นำอยู่อย่างป็นรูปธรรม ซึ่งโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองนำอยู่เทศบาลนครหาดใหญ่ ได้เริ่มโครงการปฏิบัติการในเรื่องของ การจัดอบรมการบริหารจัดการธนาคารมูลฝอย และการผลิตน้ำหมักชีวภาพในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ณ โรงเรียนวัดโคกสมานคุณ

เมื่อวันที่ 11-13 มิถุนายน 2546 โดยใช้กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยแก่นักเรียน และการผลิตน้ำหมักชีวภาพจากเศษวัสดุอินทรีย์ในชุมชน อันได้แก่เปลือกมะนาว ซึ่งเป็นปัญหา มูลฝอยของชุมชนบริเวณรอบ โรงเรียน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับขยายผลไปสู่ ผู้ปกครอง (ชุมชน) รวมถึงขยายผลไปสู่ระดับเมืองต่อไปในอนาคต (โครงการปฏิบัติการชุมชนและ เมืองน่าอยู่, ม.ป.ป.)

ช่วงที่ผ่านมาโรงเรียนวัด โศกสมานคุณประสบปัญหาเกี่ยวกับมูลฝอย อันเนื่องมาจากการขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการมูลฝอยของโรงเรียนทั้งระบบ และไม่มี การติดตามตรวจสอบประเมินผลโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการขาดจิตสำนึก และความตระหนักเกี่ยวกับปัญหามูลฝอยที่เกิดขึ้น ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในโรงเรียน ทางโรงเรียนจึงได้มีนโยบายที่จะสนับสนุน โครงการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งมีการพัฒนาโครงการผลิตน้ำหมักชีวภาพจากเปลือกมะนาว ให้สามารถขยายผลสู่ชุมชนใกล้เคียง อันได้แก่ ชุมชนโชคสมาน และชุมชนรัตนอุทิศ เพื่อเป็น ประโยชน์แก่โรงเรียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ โรงเรียนต่อไปในอนาคต (ธนา นนทพุทธ (สัมภาษณ์), 19 พฤศจิกายน 2546) ทางโรงเรียนจึงยินดีสนับสนุนให้ผู้วิจัยเข้ามามีการวิจัย เพื่อให้การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการมูลฝอยในโรงเรียนระดับ ประถมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนวัด โศกสมานคุณ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการ พัฒนากระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการจัดการมูลฝอยแบบองค์รวม และมีความต่อเนื่องจากโครงการ ต่างๆที่โรงเรียนได้ดำเนินการไปแล้ว

สืบเนื่องจากโรงเรียนวัด โศกสมานคุณ มีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหามูลฝอยในโรงเรียน และชุมชนแบบองค์รวม โดยให้นักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนในชุมชน เป็นผู้ขับเคลื่อนในการแก้ไข ปัญหามูลฝอยดังกล่าว งานวิจัยนี้ จึงเป็นการบูรณาการงานวิจัยร่วมกับ นางสาวไหมสุหรี อิศภาค นักศึกษาคณะการจัดการสิ่งแวดล้อม หลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของครุฑเรือนในการจัดการมูลฝอยโดยเริ่มต้น จากโรงเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนวัด โศกสมานคุณ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้นักเรียน แกนนำ และครูแกนนำ เป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกันในงานวิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับ การจัดการมูลฝอยของครุฑเรือน โดยเริ่มต้นจาก โรงเรียน แล้วขยายผลสู่ชุมชนใกล้เคียง ซึ่งงานวิจัย ของนางสาวไหมสุหรี อิศภาค มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในโรงเรียน ของผู้วิจัย โดยใช้กิจกรรมต่างๆ อันได้แก่ กิจกรรมการอบรมให้ความรู้เรื่องมูลฝอย โดยใช้กิจกรรม ตามรอยมูลฝอย การหาองค์ประกอบมูลฝอย และการเฝ้าระวังมูลฝอย กิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน

การจัดการมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดมูลฝอยเทศบาลตำบลบ้านพรุ และเทศบาลนครหาดใหญ่ กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กระบวนการ AIC เพื่อร่วมกันวางแผนโครงการลดปริมาณมูลฝอยในโรงเรียน กิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน โครงการลดปริมาณมูลฝอยในโรงเรียน ณ โรงเรียนเทศบาล 1 (ถนนนครนอก) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กิจกรรมชมรมผู้พิทักษ์ความสะอาด กิจกรรมสรุปบทเรียน รวมถึงการประเมินผลโครงการลดปริมาณมูลฝอยในโรงเรียนที่จัดทำขึ้น โดยมุ่งหวังให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการพัฒนาความรู้ พฤติกรรม ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับมูลฝอยในโรงเรียนได้ถูกต้อง ตลอดจนสามารถนำความรู้และประสบการณ์มาใช้ในการจัดการมูลฝอยในโรงเรียน และมีส่วนช่วยลดปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในโรงเรียนได้ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้มุ่งตอบคำถามในการวิจัย คือ

- 1.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการมูลฝอยในโรงเรียน ควรเป็นอย่างไร
- 1.2 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อการจัดการมูลฝอยในโรงเรียนได้หรือไม่ อย่างไร
- 1.3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เรื่องการจัดการมูลฝอยในโรงเรียน ส่งผลให้ปริมาณมูลฝอย ในโรงเรียนลดลงหรือไม่
- 1.4 เจื่อนใจและปัจจัยอะไรบ้างที่สนับสนุน และเป็นอุปสรรคในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการมูลฝอยในโรงเรียน

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้เรื่องการจัดการมูลฝอยในโรงเรียน
- 2.2 เพื่อศึกษาผลเบื้องต้นของการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการมูลฝอยในโรงเรียน
- 2.3 เพื่อศึกษาเจื่อนใจและปัจจัยที่สนับสนุน และเป็นอุปสรรคในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อการจัดการมูลฝอยใน โรงเรียน

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 3.1 กลุ่มเป้าหมายเกิดการพัฒนาความรู้ พฤติกรรม ทัศนคติ เกี่ยวกับมูลฝอยในโรงเรียน โดยสามารถจัดการมูลฝอยที่เกิดขึ้นในโรงเรียนได้ถูกต้อง และปริมาณมูลฝอยในโรงเรียนลดลง
- 3.2 ทราบถึงเจื่อนใจและปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการมูลฝอยในโรงเรียน

3.3 เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการมูลฝอยในโรงเรียนระดับประถมศึกษาให้แก่โรงเรียนอื่นๆต่อไป

4. ขอบเขตการศึกษา

4.1 พื้นที่ศึกษา คือ โรงเรียนวัด โศกสมานคุณ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ศึกษา คือ นักเรียนแกนนำนำหมักชีวภาพจำนวน 48 คน ครูแกนนำจำนวน 10 คน นักการภารโรง จำนวน 2 คน และผู้ประกอบการ จำนวน 1 คน

5. กรอบแนวคิดและขั้นตอนการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดและขั้นตอนในการวิจัยคือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการมูลฝอยในโรงเรียนแก่กลุ่มเป้าหมาย โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบและขั้นตอนต่างๆ อันได้แก่ กิจกรรมการอบรมให้ความรู้เรื่องมูลฝอย โดยใช้กิจกรรมตามรอยมูลฝอย การหาองค์ประกอบมูลฝอยและการเผาระวังมูลฝอย กิจกรรมทัศนศึกษาดูงานการจัดการมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดมูลฝอยเทศบาลตำบลบ้านพรุ และเทศบาลนครหาดใหญ่ กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการ AIC เพื่อร่วมกันวางแผนโครงการลดปริมาณมูลฝอยในโรงเรียน กิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน โครงการลดปริมาณมูลฝอยในโรงเรียน ณ โรงเรียนเทศบาล 1 (ถนนนครนอก) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กิจกรรมชมรมผู้พิทักษ์ความสะอาด กิจกรรมสรุปบทเรียนเพื่อร่วมกันศึกษาปัญหา/อุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการต่างๆ รวมทั้งร่วมกันหาแนวทางป้องกัน/แก้ไข โครงการที่จัดทำขึ้น โดยเน้นการมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์แนวราบ และความครบถ้วนของผู้เข้าร่วมกระบวนการ โดยใช้แนวคิดการลดการบริโภค ภายใต้เงื่อนไขของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ความพร้อมทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ อารมณ์ ด้านความรู้ ด้านเวลา และเงื่อนไขของโรงเรียน อันได้แก่ ความพร้อมของนโยบายผู้บริหาร การเรียนการสอน การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง การเสริมแรง/ตอบแทน เพื่อให้สามารถเสริมสร้างการเรียนรู้เรื่องมูลฝอยแก่กลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย และเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม และการปฏิบัติเกี่ยวกับมูลฝอยในโรงเรียนได้ถูกต้อง รวมถึงปริมาณมูลฝอยในโรงเรียนลดลง โดยมีส่วนร่วมในกระบวนการทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ ดังภาพประกอบ 1

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดการมูลฝอยในโรงเรียน

การศึกษาความรู้ ความเข้าใจ พฤติกรรม ทักษะ/กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของกลุ่มเป้าหมาย แนวทางการจัดการมูลฝอย สภาพปัญหามูลฝอย และปริมาณมูลฝอยใน โรงเรียน ก่อนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดการมูลฝอยใน โรงเรียน

ความพร้อมของ
กลุ่มเป้าหมาย

- ด้านร่างกาย
- ด้านจิตใจ
- ด้านอารมณ์
- ด้านความรู้
- ด้านเวลา

กิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

- กิจกรรมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย
- กิจกรรมทัศนศึกษาฐานการจัดการมูลฝอย
- กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กระบวนการ AIC
- กิจกรรมทัศนศึกษาฐานโครงการลดปริมาณมูลฝอยในโรงเรียน
- กิจกรรมชมรมผู้พิทักษ์ความสะอาด
- โครงการลดปริมาณมูลฝอยในโรงเรียน
- กิจกรรมสรุปทบทวน

เงื่อนไขของโรงเรียน

- นโยบายผู้บริหาร
- การเรียนการสอน
- การสนับสนุนอย่างค้ำมือ
- การเสริมแรง/คอบแทน

กลุ่มเป้าหมาย

- นักเรียนแกนนำ
- ครูแกนนำ
- นักการภารโรง
- ผู้ประกอบการ (ร้านค้า)

ผลลัพธ์เบื้องต้น

- กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย และเกิดการเปลี่ยนแปลง ทักษะ พฤติกรรม และการปฏิบัติเกี่ยวกับมูลฝอยในโรงเรียนได้อย่างถูกต้อง
- ปริมาณมูลฝอยในโรงเรียนลดลง
- แนวทางการจัดการมูลฝอยในโรงเรียนที่ชัดเจนขึ้น
- การดำเนินโครงการลดปริมาณมูลฝอยในโรงเรียนอย่างค้ำมือ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดและขั้นตอนการวิจัย

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เนื่องจากประสบการณ์ ปฏิสัมพันธ์หรือการฝึกฝนที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และพฤติกรรมในกระบวนการเรียนรู้นั้นไปในทางที่ดีขึ้น

มูลฝอย หมายถึง บรรดาสิ่งของต่างๆ ซึ่งคนไม่ต้องการใช้แล้วและทิ้งไป บางส่วนเป็นสิ่งที่มีความค่าและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีก แต่อีกบางส่วนต้องมีการจัดการที่เหมาะสม

การจัดการมูลฝอย หมายถึง การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับมูลฝอยที่เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยมีวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนวัดโคกสมานคุณ

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หมายถึง กลุ่มสังคมต่างๆที่อยู่ในโรงเรียนวัดโคกสมานคุณ อันได้แก่นักเรียน ครูอาจารย์ นักการภารโรง และผู้ประกอบการ

การลดปริมาณมูลฝอย หมายถึง การลดมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด (Reduce) การนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ (Reuse) การซ่อมแซมใช้ใหม่ (Repair) การหลีกเลี่ยงการใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทที่ใช้แล้วทิ้งหรือยากต่อการจัดการ หรือหลีกเลี่ยงการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (Reject) และการแปรรูปมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle)